

Asmuo atsakingas už infekcijų kontrolę

**„Žmogus gali rinktis saugumą arba augimą.
Reikia nugalėti baimę ir rinktis augimą.“**

<https://www.c1.lt/autorius/abraham-harold-maslow/>

Abraham H. Maslow

2021 m. vasario mėn. webinare, pristatydamas naujos HN 47-1:2020 [1] reikalavimus, asmenį, kuris yra atsakingas už infekcijų kontrolę (AAIK), sąlyginai pavadinau Birute. Šiuo atveju – tai tikrai tik vardas, nesusijęs nė su viena Birute, tai būdas paprasčiau įvardyti darbus, gebėjimus kolegų, kuriuos jie atlieka klinikoje. Taigi, kas yra AAIK?

HN 47-1:2020 4 p. imperatyviai nurodoma, kad kiekvienoje ASPĮ turi būti paskirtas AAIK ir paaiškinama, kad AAIK funkcijas, darbo organizavimą, jų teises reglamentuoja SAM 2008-11-14 įsakymas V-1110 (toliau – V-1110) [2].

Įsakymu patvirtinti aprašai sudėtingi, juos perskaičius pirmiausia kyla mintis, kad tai skirta stacionarams arba labai didelei ambulatorines paslaugas teikiančiai ASPĮ (ASPĮ rekomenduojama steigti AAIK etatą, kai yra 100 000 priėmimų per metus [400 priėmimų per dieną]).

Įsakymu V-1110 patvirtinti du aprašai. Pirmas – „Hospitalinių infekcijų epidemiologinės priežiūros tvarkos aprašas“, antras – „Infekcijų kontrolės darbuotojų veiklos, vykdančių infekcijų epidemiologinę priežiūrą ir valdymą asmens sveikatos priežiūros įstaigose, aprašas“.

Pirmasis hospitalinių infekcijų epidemiologinę priežiūrą (HIEP) padalija į nacionalinį (2 skyrius) ir vietinį lygį (3 skyrius). HIEP nacionaliniu lygiu dalyvauja stacionarias paslaugas teikiančios ASPĮ. Ambulatorines paslaugas teikiančios ASPĮ vykdo tik vietinio lygio HIEP, jos neturi teikti ataskaitų Higienos institutui arba kitiems subjektams.

Antras aprašas sukėlė diskusijų ir aiškinimų

**Raimondas Dragašius,
gydytojas higienistas**

**UAB DERAIMAS direktorius ir steigėjas
LSD 32 komiteto „Sveikata“ ekspertas**

audrą. Kokios šios nuostatos ir kodėl jos kelia aistras. Pirmiausia, kas gali būti asmeniu atsakingu už infekcijų kontrolę? Kai rašiau šį straipsnį, Odontologų rūmai buvo paskelbę tris dokumentus [3]: 2021-05-28 NVSC atsakymą; 2021-06-16 OR raštą SAM [4] ir 2021-08-16 SAM [5] atsakymą į OR raštą. OR remdamiesi SAM atsakymu daro išvadą, kad AAIK funkcijas galima skirti bet kuriam klinikos darbuotojui: „asmuo, atsakingas už infekcijų kontrolę nebūtinai turi būti infekcijų kontrolės specialistas. Įstaigos vadovas priima sprendimą, ar šiai funkcijai atlikti steigiama pareigybė (pvz., infekcijų kontrolės gydytojo arba specialisto), ar paskiriamas atsakingas asmuo, papildant infekcijų kontrolės funkcijomis kito specialisto pareigybės aprašymą“ [5].

Manau, kad SAM, rengdama atsakymą OR, vadovavosi šiuo metu galiojančiu teisiniu reglamentavimu. Problemos sprendimą iš esmės paliko ateičiai, neatsakiusi, kokie reikalavimai AAIK kvalifikacijai, kai pareigybė nesteigiama.

NVSC 2021-05-28 atsakymas OR kelia klausimą, ar SAM atsakymas bus veiksnus: „Informuojame, ...kad atliekant veiklos sąlygų atitikties visuomenės sveikatos saugos

teisės aktų reikalavimams įvertinimą ūkinės komercinės veiklos vykdymo vietoje vertinami juridinio asmens arba filialo darbuotojų kvalifikaciją patvirtinantys dokumentai, jei teisės aktai numato, kad asmuo turi turėti atitinkamą kvalifikaciją“ [3]. NVSC yra nepriklausoma kontrolės funkcijas vykdanči institucija, kuri kontroliuoja, kaip laikomasi teisės aktų reikalavimų, tik jais vadovaujasi ir paaiškina, kad taikys teisės aktų reikalavimus.

NVSCV deklaruoja, kad tikrins, ar tikrinamas subjektas (pvz., odontologijos klinika) paskyrė AAIK. Kvalifikaciniai reikalavimai asmeniui, kuris vykdo infekcijų kontrolės funkcijas, išdėstyti įsakyme. SAM 2021-08-13 komentarą reikia suprasti taip: jei funkcijoms vykdyti sukuriama darbo vieta, fiziniam asmeniui, atliekančiam šį darbą, reikia išsilavinimo ir 80 (arba 160, priklausomai nuo išsilavinimo) valandų kvalifikacijos kėlimo. Jei tą patį darbą atliks asmuo (arba keli), bet darbo vieta nesukurama, SAM neatsakė, kokie reikalavimai keliami AAIK išsilavinimui arba (ir) kvalifikacijos kėlimui. Gali dirbti nors ir dėdė Fiodoras iš Rūgpienių kaimo?

Tiesa yra kažkur šalia

Šis X-failų moto čia tinka kaip niekur kitur. Pirmą, yra reikalavimas įstaigai turėti AAIK, antra, reikalavimai AAIK kvalifikacijai dideli ir suprantami, kalbant apie darbą stacionare, bet kalbant apie pirminę priežiūrą, reikalavimų išsilavinimui ir kvalifikacijai kaip ir nelieka: įstaigos nedidelės, priėmimų mažai, teikiamos paslaugos nesudėtingos, nereikalaujančios specifinių žinių. (Neieškojau statistikos, bet lažinuosi, kad pirminėje grandyje pacientų apsilankymų skaičius pranoksta antrinio ir tretinio lygio priėmimų skaičių.)

Įvertinęs situaciją, ieškau atsakymo, kas ir ką artimiausiu metu turėtų daryti, kad išspręstų susidariusią koliziją.

- NVSC: patikslinti periodinių tikrinimų klausimynus, atsisakant vertinti atitiktį

HN 4 punktui. Trukmė – kol bus tinkamai reglamentuoti reikalavimai AAIK kompetencijoms (reikalavimai formaliai ir neformaliajai kvalifikacijai).

- SAM: peržiūrėti galiojančius ir parengti (papildyti arba nustatyti iš naujo) reikalavimus AAIK ambulatorines paslaugas teikiančiose ASPĮ.
- ASPĮ: įvertinti rizikas ir skirti kolegą (neabejoju, kad AAIK funkcijas vykdys darbuotojas) arba ieškoti konsultanto. (Dažna klinika arba kabinetas neturi buhalterio, apskaitą tvarkyti patiki išoriniam specialistui arba kompanijai).

Taigi, ko artimiausiu metu bus reikalaujama iš ASPĮ? Vargu, ar daug kas įvardys, kokius tolimus tikslus turi naujos HN reikalavimai. Aš matau tokią reglamentavimų kryptį – visuotinos kokybės vadybos principų ir elementų diegimas visose ASPĮ. AAIK vienas iš kokybės užtikrinimo elementų.

Suprantama, kad teikiamos paslaugos ir jų apimtys yra įvairios, priklauso nuo ASPĮ dydžio, profilio ir kt., todėl ir AAIK funkcijų, žinių poreikis skirtingas. Groteskiškai atrodo išvadų taikymo galimos teisinės interpretacijos.

AAIK turi skirti dėmesį kasdieniams darbams

Pavedęs buhalteriuvi vykdyti AAIK funkcijas (papildant pareiginius nuostatus), juridškai vadovas bus teisus, nepaisant to, kad greičiausiai buhalteris neišmano infekcijų kontrolės.

Galimi sprendimai:

- *Pirmas*: steigti AAIK pareigas. Mažoms ASPĮ tai ekonomiškai nenaudinga.
- *Antras*: skirti AAIK funkciją klinikos darbuotojui arba funkcijas išskirstyti (pastarasis sprendimas reiškia, kad skiriamas vienas asmuo (Birutė), jis padalija atsakomybę, darbus kitiems ir pasilieka kontrolės funkcijas). Vargu, ar 10–20 žmonių kolektyvui dalyti funkcijas prasminga.
- *Trečias*: samdyti konsultantus.

Kau kurios iš funkcijų, kurias V-1110 priskiria AAIK (AAIK aprašo 6 punkto 13 papunkčių), iš tiesų reikalingos sėkmingai klinikos veiklai ir norminių aktų reikalavimams užtikrinti:

- Rengti infekcijų valdymo procedūras (rankų higienos [naujas HN reikalavimas], instrumentų paruošimo pakartotiniam naudojimui), t. y. parengti jau žinomą infekcijų kontrolės procedūrų vadovą.

- Vykdyti darbuotojų higieninių įgūdžių kontrolę.
- Organizuoti darbuotojų mokymą infekcijų kontrolės klausimais.
- Parengti hospitalinių infekcijų priežiūros tvarką.

Kitos funkcijos, išvardytos įsakyme V-1110, mažoms ASPĮ neaktulios.

Buhalteris, kvalifikuotas vadybininkas arba ūkvedys, vykdamas AAIK funkcijas atrodys keistai. Šių darbuotojų skyrimas AAIK iš anksto programuoja konfliktą, jei tikrinimo metu būtų nustatyta esminių trūkumų. Tokie

Gydytojas odontologas, padėjėjas ar burnos higienistas – kas galėtų būti paskirtas AAIK?

	Gydytojas odontologas	Gydytojo odontologo padėjėjas	Burnos higienistas
Turi žinoti	14.2. Infekcijų kontrolės pagrindus	13.11. Aplinkos ekologiją ir higieną	14.8. Odontologinių ligų epidemiologijos ir statistikos pagrindus
Turi išmanyti	15.2. Sveikatos teisės, sveikatos ekonomikos bei vadybos pagrindus, sveikatos draudimo sistemą; 15.4. Saugos darbe ir sveikatos saugos organizavimą bei valdymo teisinius pagrindus;		15.5. Užkrečiamąsias ligas, jų profilaktiką
Turi mokėti	– (neradau sietinų mokėjimų)	14.3. Odontologinių instrumentų dezinfekavimo bei sterilizavimo taisyklės; 14.4. Užkrečiamųjų ligų profilaktikos priemonės, AIDS ir virusinio hepatito profilaktikos reikalavimus bei priemones 14.5. Aseptikos ir antiseptikos taisyklės	16.14. Organizuoti odontologinių ligų prevencijos veiklą
Turi gebėti		15.5. Gaminti ir naudoti dezinfekuojančius tirpalus 15.6. Dezinfekuoti ir sterilizuoti instrumentus, įrangą, medicinos prietaisus arba jų dalis	

AAIK turėtų būti baigęs sveikatos mokslų krypties universitetines ar kolegines studijas

AAIK rengia dezinfekcijos, sterilizacijos ir kitus aprašymus

HN 47-1:2020 p. 50 „... nagai sveiki ir tik natūralūs, trumpai ir apvaliai nukirpti, nelakuoti...“ – darbuotojų asmeninės higienos įpročiai, taip pat sulauks AAIK dėmesio

darbuotojai turės nenuginčijamą argumentą – „Aš to niekada nesimokiau, negaliu žinoti. Mano diplomas kitoks.“

Apžvelgiau kas iš kolektyvo galėtų vykdyti AAIK ir jų kompetencijos (formalios žinios) apibrėžtos MN. Tai gydytojas odontologas MN 42:2015 [6], gydytojo odontologo padėjėjas MN 24:2017 [7] ir burnos higienistas MN 35:2012 [8].

MN numato, ką turi žinoti, išmanyti ir mokėti specialistas. Lentelėje glaustai pateikiu informaciją, kas ir ką turi žinoti, mokėti, gebėti (klausimais, susijusiais su infekcijų valdymu).

Visos trys MN baigiamos identišku skyriumi – ATSAKOMYBĖ. Visose trijose MN teigiama: „už kompetencijos viršijimą atsako Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka“.

Vadovaujantis dokumentais (t. y. MN, įsakymu V-1110) HN 47-1:2020 4 p., darau išvadą: kvalifikaciniai reikalavimai išdėstyti MN orientuoti į darbą (funkcijas), kuri dirba gydytojas, padėjėjas arba higienistas. Tai reškia, kad formaliojo mokymo programų metu minėtų specialistų įgytos žinios apie infekcijų kontrolę bus labai bendros, jiems, tikėtina, stigs įgūdžių.

OR išvada po pranešimu dėl infekcijų kont-

rolės specialisto, tai variantas, kaip teisiškai formaliai spręsti HN reikalavimą. Formalus sprendimas kokybės nesuteikia, tam būtini tinkamai pasirenge, kruopštūs darbuotojai. Jiems reikia žinių apie procesus, naudojamas priemonės, turėti priemonių naudojimo įgūdžių, gebėti kontroliuoti rezultatus, esant reikalui, koreguoti procesus, nuolatos siekti naujų žinių, t. y. vykdyti įsakymo V-1110 2 priedo 6 punkte dalį numatytų funkcijų (valymo, dezinfekcijos, sterilizacijos, darbuotojų mokymo, darbuotojų higieninių įgūdžių kontrolė), nes ambulatorines paslaugas teikiančioje ASPĮ dalis funkcijų nevykdomos, pvz., sukėlėjų jautrumo antibiotikams informacijos rinkimas.

Valstybė kelia reikalavimus ir siekia užtikrinti pacientams aukštesnės kokybės paslaugas, darbuotojams – saugesnę darbo aplinką bei mažinti valstybinę priežiūrą įmonėse (ją turi pakeisti savikontrolė). Tai reiškia, kad metas atsisakyti formalaus reikalavimų vykdymo ir sutelkti dėmesį į kokybę ir jos užtikrinimą.

AAIK darbo rezultatas ir įvertinimas yra kokybė, bet gali nutikti, kad kolektyve nėra darbuotojo, galinčio organizuoti, reikalauti iš kitų dirbti tinkamai, jis gali padėti kai ką daryti, pvz., organizuoti, bet užsiimti kita veikla, pvz., mokyti, nesutiks.

Kitas pasirinkimas – pasitelkti konsultantus. Konsultanto, palyginus su AAIK darbuotoju iš kolektyvo, privalumai:

- *Profesionalus*. Konsultantas kaupia teorines žinias, mato kitų įstaigų patirtis, turi galimybę lyginti situacijas, rezultatus (išlaikydamas konfidencialumą), atsako už rekomendacijas.
- *Neutralus*. Konsultanto nesaisto darbo santykiai su kolektyvu, todėl jam paprasčiau koreguoti procesus arba darbuotojų įpročius.
- *Orientuotas į rezultatą*. Rezultatas bus, netgi jei sustabdysite konsultantą nepradėjusį darbo (žinosite, kad nenorite pokyčių).

AAIK ir vadovui turi būti svarbu nuolatinis darbuotojų mokymas ir jų kontrolė

- *Teikia specifines srities paslaugas*. Ne išimtis infekcijų kontrolės sritis – tai specifinė, žinių reikalaujanti sritis.

Teisės aktai yra susiję. HN nurodo, kad, organizuojat AAIK darbą, reikia vadovautis SAM 2008-11-14 įsakymu V-1110. Įsakymo pirmame priede įvardijama, kad užkrečiamųjų ligų, kurioms turi būti taikoma epidemiologinė priežiūra, sąrašas patvirtintas EK sprendimu 2018/945 2018-06-22 [9], Vadinasi, AAIK, vykdydamas HN 4 p. reikalavimus, vadovausis SAM įsakymu V-1110, o kokių užkrečiamųjų ligų epidemiologinę priežiūrą reikia vykdyti – EK sprendimu 2018/945.

Kaip visgi galėtų būti organizuojamas AAIK darbas? Svarbiausiu kriterijumi gali būti darbuotojų skaičius. Siekiant, kad sistema būtų suprantama, reikalavimų laiptelių gali būti ne daugiau nei penki.

Kolektyvuose, kuriuose yra 15–20 darbuotojų, galima teigti, kad jau dabar šias funkcijas vykdo slaugos administratorius(-ė). Mano nuomone, čia labiausiai reikia konsultantų pagalbos, nes tai daugiausia sveikatos paslaugų teikiančios ASPĮ, joms kyla klausimų užtikrinant paslaugų kokybę, nuolatinį personalo mokymą, organizacinio pobūdžio klausimų. Didėjant pacientų skaičiui, paslaugų įvairovei, didėja ir konsultantų poreikis.

Kolektyvuose, kuriuose yra 80–100 ir daugiau darbuotojų, klinika teikia daug įvairių

paslaugų, bet dar nėra 100 000 apsilankymų per metus, turėtų būti paskirtas AAIK, turintis administracinius įgaliojimus, dalyvaujantis įstaigos valdyme, turintis dar aukštesnius reikalavimus kvalifikacijai.

Apibendrinimas

Apie infekcijų kontrolę visada galima konsultuotis su NVSC, kaip ir mokesčių klausimais – su mokesčių inspekcija. (Dabar pats metas, paprašyti apskaitos konsultantą pateikti prognozuojamą pelno mokestį, kurio jūs norite mokėti mažiau. Skambutis į MI: „Sveiki, norime mokėti mažiau mokesčių. Kaip tai padaryti?“ Atsakymą numanome.) Tokio paties pobūdžio konsultacija laukia ir NVSC. NVSC domina, ar tikrinama įstaiga atitinka reikalavimus. Tiesa tokia – norminiai reikalavimai rodo apatinę ribą, o progresas vyksta aukščiau jos.

Santrumpos

AAIK – asmuo atsakingas už infekcijų kontrolę

ASPĮ – asmens sveikatos priežiūros įstaiga

HIEP – hospitalinių infekcijų epidemiologinė priežiūra

MN – medicinos norma

Literatūra

1. HN 47-1:2012 „Sveikatos priežiūros įstaigos. Infekcijų kontrolės reikalavimai“ - <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/3ed2a7c03afa11eb8d9fe110e148c770>
2. SAM 2008-11-14 įsakymas V-1110 „Dėl hospitalinių infekcijų epidemiologinės priežiūros ir valdymo“, Priedas Infekcijų kontrolės darbuotojų veiklos, vykdančių infekcijų epidemiologinę priežiūrą ir valdymą asmens sveikatos priežiūros įstaigose, aprašas, II-as skyrius, Darbuotojų funkcijos, <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=a81f6e00d63d11e68d79c2033f194657>
3. <https://odontologurumai.lt/lt/apie-rumus/naujienos/1739-d%C4%97I-infekcij%C5%B3-kontrol%C4%97s-specialisto-%C4%AFstaigoje>
4. https://odontologurumai.lt/images/3_SAM_atsakymas.pdf
5. https://odontologurumai.lt/images/1_NVSC_atsakymas.pdf
6. MN 42:2015 „Gydytojas odontologas. Teisės, pareigos, kompetencija ir atsakomybė“ - <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/11ad70e0853d11eab005936df725feed>
7. MN 24:2017 „Gydytojo odontologo padėjėjas“ - <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/f61ff6708af211eab005936df725feed>
8. MN 35:2012 “Burnos higienistas. Teisės, pareigos, kompetencija ir atsakomybė” - <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8ACB15310DA2>
9. EK sprendimas 2018/945 2018-06-22 - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018D0945&from=LT>
10. Ilustracijos – shutterstock ID: 123006571, 297118637, 380306764, 703967875, 1283634985, 1678288417, 2020749284.

MOKOME

- pagal SAM patvirtintas mokymo programas
- rengiame individualius vidinius mokymus

DERAIMAS®
STERILIZACIJOS SPECIALISTAI

Sausio 15-osios g. 7, LT-91228 Klaipėda
Tel. +370 46 401800, +370 46 401801
info@deraimas.lt www.deraimas.lt

KONSULTUOJAME

- rengiame procedūrų vadovus
- atstovaujame asmenį atsakingą už infekcijų kontrolę

